

УДК 336.71

Онищенко Ю.І.
кандидат економічних наук,
викладач кафедри банківської справи
Одеського національного економічного університету

ОСНОВНІ ЕТАПИ ЕВОЛЮЦІЇ БАНКІВСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Стаття присвячена дослідженню історії розвитку банківництва. Автором виділено основні етапи еволюції банківської діяльності. Запропоновано новий етап в розвитку банківської діяльності, що обумовлено впливом глобалізації на національні банківські системи.

Ключові слова: банк, банківська діяльність, еволюція банківської діяльності, банківська система, банківський нагляд.

Онищенко Ю.И. ОСНОВНЫЕ ЭТАПЫ ЭВОЛЮЦИИ БАНКОВСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ

Статья посвящена исследованию истории развития банков. Автором выделены основные этапы эволюции банковской деятельности. Предложен новый этап в развитии банковской деятельности, обусловленный влиянием глобализации на национальные банковские системы.

Ключевые слова: банк, банковская деятельность, эволюция банковской деятельности, банковская система, банковский надзор.

Onyshchenko Y.I. THE MAIN STAGES OF BANKING ACTIVITY EVOLUTION

The article is dedicated to the research of banks development. The author marks out the main stages of banking activity evolution. The new stage in the banking activity development, what is caused with influence of globalization on the national banking systems is suggested.

Keywords: bank, banking activity, evolution of banking activity, banking system, banking supervision.

Постановка проблеми. Важливою проблемою розвитку сучасної економіки України стає проведення радикальних соціально-економічних, інституціональних та виробничих перетворень. Особлива увага для успішного подолання кризових явищ, реформування та економічного розвитку має приділятися підвищенню ефективності фінансового сектора економіки та банківській системі, як її складової. Становлення та розвиток банківських інституцій, які забезпечують функціонування економіки, є взаємозалежними процесами, так як без надійної діяльності банківської системи неможливе економічне зростання.

Розвиток України як держави тісно пов'язаний із розвитком її банківництва і навпаки – генезис банківської системи значною мірою впливає на зміцнення економічного становища нашої держави. Процес ринкових перетворень у нашій державі об'єктивно стимулювався саме стрімким розвитком банківських установ, що є центральною ланкою ринкової системи організації економічних відносин. Підкреслимо, що банки є невід'ємним елементом сучасної світової цивілізації і потужною продуктивною силою, які акумулюють величезні обсяги грошових ресурсів та перерозподіляють їх в економіці з метою забезпечення неперервності відтворювального процесу і, як наслідок, збільшення матеріальних та нематеріальних благ суспільства.

Отже, в умовах інтеграції та глобалізації з метою підвищення ролі банківської системи в процесах економічних перетворень, на наш погляд, найбільш важливим і актуальним є дослідження еволюції розвитку банківської діяльності, що пов'язані зі знаковими подіями в історії банківництва.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Зазначимо, що помітний внесок у розроблення теоретичних і практичних питань світової банківської індустрії зробили такі зарубіжні та вітчизняні вчені, як О. Барановський, І. Бритченко, О. Васюренко, О. Вовчак, О. Дзюблюк, Р. Коттер, В. Коваленко, Л. Кузнецова, О. Лаврушин, Ф. Мішкін, М. Могильницька, А. Мороз, П. Роуз, Дж. Сінкі, Дж. Сорос, М. Савлук, М. Тейлор, В. Усоскін, М. Федотова.

Певний інтерес становить етимологія слова «банк». Традиційно вважається, що слово «банк» походить від італійського «banco», що означає лава, конторка, стіл, на якому середньовічні італійські міняйли розкладали свої монети [1]. Французьке слово «bancue» означає «скриня», тобто вказує на функцію збереження чогось цінного. Багатьма мовами світу слово «банк» завдяки його єдиним кореням має аналогічне значення: bank (англ., нім.), banco (італ., ісп.), banguie (фр.). В українській мові це слово почало вживатися за посередництвом французької мови [2].

Критичний аналіз чисельних наукових публікацій вчених [1-7] відносно часу виникнення банківських установ дозволив зробити такі висновки: поперше, чіткий період виникнення банків сучасній науці невідомий; по-друге, основні зачатки банківської справи з'явилися у III-I тисячолітті до н. е., але самі банки, як грошово-кредитні інститути стали формуватися у XII ст. н. е. та получили подальший розвиток у XV-XVII ст.ст.

Сьогодні характерною ознакою світового розвитку є глобалізація економічних процесів, що суттєво впливає на функціонування національної банківської системи. Глобалізація сприяє переміщенню капіталу між банківськими системами окремих країн і формуванню міжнародного банківського бізнесу, що підвищує конкурентну боротьбу і призводить до одночасної консолідації банківського капіталу. Фінансова глобалізація та зростаюча конкуренція на ринку банківських послуг зумовили експансію іноземного банківського капіталу на нові ринки, в тому числі й на ринки пострадянських країн, серед яких слід виділити й Україну. Отже, поглиблення інтеграційних процесів, яке супроводжується зростанням участі іноземних банківських установ у забезпеченні національних економік банківськими послугами, стимулює еволюцію банківської діяльності.

Постановка завдання. Метою даної статті є систематизація та визначення основних етапів еволюції банківської діяльності, що тісно пов'язана з історією становлення банків та виникненням грошей.

Виклад основного матеріалу дослідження. В економічній літературі умовно виділяють чотири основні етапи розвитку банківської діяльності, що пов'язані зі знаковими подіями в історії банківництва, які наведені в табл. 1.

Отже, на першому етапі розвитку банківської діяльності, що охоплював період від античності до виникнення Венеціанського банку, відбувалося зародження банківництва. За свідченням істориків, перші кредитні операції здійснювалися у Стародавньому Вавілоні, де не тільки обмінювалися гроші однієї держави на гроші іншої, а й практикувалося прийняття вкладів та виплата за ними певних відсотків.

У стародавніх Вавілоні і Греції першими банкірами були жерці. Храми одержували великі доходи від їх земельної власності, грошові штрафи, подарунки та ін. Завдання жерців полягало в тому, щоб шляхом умілого завідування майном, видачі позик і участі у вигідних підприємствах збільшити доходи і зібрати такі скарби, які давали б можливість гідно підтримувати пишність святині [4]. Наявні кошти використовувалися для видачі лихварських кредитів, які за рахунок великого відсотка приносили дохід. З'явилися нові види кредитів, наприклад, під заставу майна, що переходило у власність церкви при неперверненні кредитів.

Грецькі храми приймали на зберігання гроші за певну процентну плату і зберігали їх в спеціальних підвалах-сховищах. Поступово з ослабленням храмів припинилася їх діяльність як банків.

У IV ст. до н. е. в Афінах конкурентами храмів стають трапезити (трапезити). Ця назва походить від грец. траπεζа, що означає стіл, на якому мінняйли проводили свої операції. Їх появу зумовила інтенсивна торгівля, що велася з використанням різних монет, які карбувалися як державами, так і містами. У зв'язку з чим, виникла необхідність у таких учасниках торгових операцій, які б розбиралися у монетах, що були в обігу. Спочатку трапезити займалися обміном грошей однієї монетно-вагової системи на іншу й перевіряли їх якість, а пізніше здійснювали інші грошові операції, такі як: здійснення грошових переказів в інші міста, зберігання грошей та видача кредитів, а також укладання різноманітних угод від імені свого клієнта. На кінець V ст. до н. е. траπεζа – лавка мінняйли, де працювали кілька осіб, перетворилася на прототип сучасного банку [4; 5, с. 279].

Різноманітність банківських операцій призвела до спеціалізації трапезитів. Наприклад, існували аргираймоси, які займалися мінняйною справою, і довейстаї, які видавали не тільки лихварські позики, але і промислові, здійснювали довгострокові інвестиції у промислові підприємства, за що одержували певні відсотки [4].

Подальший розвиток банківської справи зумовив появу і розповсюдження банків у Єгипті, де О. Македонський організував «королівські банки», якими управляли греки.

Банківська справа в Римі була організована на зразок банківської справи у Греції в III ст. до н.е. Банки називалися аргентарії або мензарії. Вони приймали гроші на зберігання, здійснювали обмінні операції і видавали позики – лихварські, промислові, під заставу нерухомості – іпотечні. Вони також займалися організацією і проведенням аукціонів, на яких продавалося закладене майно свого та інших банків з отриманням комісійних [4].

Починаючи з епохи великого переселення до хрестових походів, банківська практика обмежувалася мінняйною справою. З огляду на те, що перевезення грошей було пов'язане з величезним ризиком, мінняйли займалися також видачею грошових переказів у міста, де відбувалися ярмарки або де у них були ділові відносини з місцевими мінняйлами. Це було пов'язано з появою паперових грошей: золото стиралося і втрачало свою цінність, тому з'явилися дрібні золоті монети, потім їх замінили міддю і сріблом.

Грошові знаки, які використовувалися в кожній країні, мали свій грошовий зміст та назву, тому купцям доводилося не тільки перевозити, але й мінняйли гроші. У цьому їм допомагали мінняйли або банкіри. В одному з документів про проведення такої операції записано: «мінняйло Симон Розі свідчить, що він одержав 34 генузески і 32 динари, за які брат його Вільгельм у Палермо повинен сплатити пред'явнику цього папера 48 марок добрим сріблом». Записка, що відображає таку обмінну операцію, називалася «вексель». Надалі такі обмінні операції набули досить значного поширення [4].

Аналогічні операції, а також грошові розрахунки здійснювалися у Стародавній Греції жрецькими, храмами і мінняйлами-трапезитами, а у Стародавньому Римі – менсаріями. Із занепадом Римської імперії занепали і банківські ремесла.

Таблиця 1.1

Основні етапи розвитку банківської діяльності

Етапи	Назва періоду	Характеристика періоду
I (IV ст. до н.е – XII ст.)	Зародження банківництва (період від античності до виникнення Венеціанського банку)	Надання банківських послуг здійснювалися у Стародавній Греції та Вавілоні жрецькими, храмами і трапезитами, а у Стародавньому Римі – менсаріями.
II (XII ст. – кінець XVII ст.)	Виникнення державних банків (період з 1156 р. до заснування Англійського банку в 1694 р.)	На початку даного періоду найкрупнішими банкірами є тамплієри. В середні віки банки створюються купцями, спочатку в Італії, пізніше у Франції, Гамбурзі, Нідерландах, Англії. У 1156 р. з'являється один з перших громадський жиробанків «Монтеньєва» у Венеції. У 1587 р. у Венеції відкривається перший державний жиробанк. Банки створюються для проведення розрахунків та надійного зберігання коштів, а також еволюціонують разом з розвитком грошового обороту.
III (кінець XVII ст.– XVIII ст.)	Розподілення банків на універсальні та спеціалізовані	Створення Англійського банку в 1694 р., який мав право торгувати золотом, дисконтувати векселі, видавати позики під заставу, приймати внески. Виникнення спеціалізованих банків. Поширення депозитних операцій. Поява емісійних банків.
IV (XIX ст.– до теперішнього часу)	Розширення повноважень банків у всіх сферах економічної діяльності, особливо на ринку цінних паперів	Поширення депозитних банків в Англії, Шотландії, Австрії, Німеччині, Швейцарії й Північній Америці. Створення центральних банків, які монополізували функцію емісії банкнот. Починають формуватися повноцінні банківські системи. Розширення операцій банків з цінними паперами, що викликає законодавче обмеження їх участі на ринку цінних паперів.

Другий етап розвитку банківської діяльності, що охоплює період з 1156 р. до заснування Англійського банку в 1694 р., пов'язаний в основному з розвитком виробничих і торгівельних відносин.

Велику роль у відродженні банківської справи (фінансова активність в Європі занепала з розпадом Римської імперії) відіграли хрестоносці. У той час найкрупнішими банкірами були тамплієри. Орден тамплієрів – це релігійна і військова організація, яка не була банком у сучасному розумінні цього слова, оскільки її фінансові операції були лише побічною діяльністю. Гроші, віддані тамплієрам під заставу, не об'єднувалися в загальний фонд і не розміщувалися в інші операції, а залишалися в особистих сховищах власників та були доступні лише за їх згоди [6].

На початку своєї діяльності тамплієри використовували тільки звичайний депозит: вкладник, зберігаючи право власності на предмет внеску, сплачував організації певну суму за охорону. У подальшому вже італійські банкіри, які не були під впливом церкви, удосконалили цю операцію таким чином, що з'явився вклад до запитання, терміновий депозит з відчуженням власності, а також відновлюваний терміновий вклад. Фактично тамплієри були монопольними фінансистами хрестоносців і, крім того, знатними міняйлами. Вони сприйняли і ґрунтовно перетворили теорію обміну, створену стародавніми греками, яку після розпаду Римської імперії успадкувала вся Європа через посередництво євреїв і ломбардів. Протягом декількох сторіч прийом вкладів на поточній і терміновій основі, обмін готівки здійснювалися за правилами, встановленими тамплієрами, оскільки не було необхідності змінювати їх. Використовувалися ці операції для надання позик солідним позичальникам, які, продовжуючи традиції монастирів, оперували сільськогосподарськими позиками і фінансово сприяли прогресу галузі.

Завдяки тамплієрам банківська справа була вдосконалена також в частині подвійного запису, тобто зазначалися одночасно джерела коштів і напрямок їх використання. Касовий журнал штаб-квартири в Парижі у 1295-1296 рр., що зберігся до наших днів, відображає баланс рахунків короля з 1286 по 1295 р. На кожному аркуші журналу вказувалося ім'я окремого члена ордену, дата, надходження і виплати коштів за день. Для кожного внеску зазначалася сума, ім'я вкладника, походження коштів, ім'я утримувача рахунку призначення, реєстр, де відображалася видана розписка про отримання коштів. Якщо вклад здійснювався за підсумками операції з обміну готівки, детально записувалися грошові знаки і курс обміну. Здійснюючи подібні фінансові операції, тамплієри стали дуже відомими, тому що їх послугами зі збору, зберігання і транспортування грошей користувалися королі. Орден розробив систему збору, надійного зберігання і переправлення великих грошових сум та інших цінностей із заходу на схід [6].

Розвиток виробництва і торгівлі у середні віки зумовив відродження банківництва. У багатьох країнах Європи банки виникли завдяки розвитку торгівлі. Вони створювалися купцями для зберігання грошей і здійснення розрахунків. Поступово банки з'явилися по всій Італії, особливо у великих торгових центрах – Генуї, Венеції, Флоренції, а потім – у Франції, Гамбурзі, Нідерландах, Англії.

Внаслідок того, що стан міжнародних грошових оборотів був не найкращим, а також через різноманітність мінової одиниці і зловживання міняйл, деякі міські управління і торгові класи відкривали громадські банки. До цього спонукало й те, що у банкірів

поступово зосереджувалися всі наявні кошти торговців, які в результаті цього здійснювали між собою грошові розрахунки не готівкою, а безготівковими розрахунками, тобто шляхом письмового перенесення грошей в книгах банкірів з рахунку боржника на рахунок кредитора [4]. Ця операція одержала назву жирооборот, що з грецької означає коло.

Перші громадські банки з'явилися в Італії. У 1156 р. у Венеції утворився жиробанк «Монтенєва» – громадська установа, куди вносилися податки і де проводилися окремі банківські операції.

У 1407 р. банк Святого Георгія був створений шляхом злиття дрібних банків і знаходився під заступництвом Генуї. Як кредитор республіки банк мав колосальні привілеї. Генуезький дож (мер) при вступі на посаду повинен був присягати, що він зобов'язується захищати самостійність банку Святого Георгія. У 1463 р. Папа Римський надав банку право відлучати від церкви всіх боржників. Цим правом банк користувався 42 роки, тому боржників у нього не було. На жиробанк цей банк був перетворений тільки в 1675 р. [4].

У 1587 р. у Венеції після краху великого приватного банку Пізани був відкритий державний жиробанк з назвою «Banco di Rialto». У 1609 р. уряд Голландії внаслідок зловживань місцевих банкірів заснував Амстердамський банк під гарантію міста. У 1619 р. Гамбург за прикладом Амстердама з тих же причин заснував під гарантію міста жиробанк, який проіснував до 1812 р. Основними операціями, які виконували ці банки, були операції зі зберігання коштів та розрахункові операції [4], а саме:

- банки приймали гроші на зберігання і забезпечували надійне їх зберігання у важкі часи. Це не були депозитні операції у сучасному розумінні, оскільки кошти приймалися лише на зберігання. Банк не користувався ними для проведення власних операцій, тому клієнти не одержували проценти, а навпаки сплачували банку комісійну винагороду за надійне зберігання;

- клас торговців, які мали гроші на своїх рахунках у банках, здійснював розрахункові операції через проведення переказів або за допомогою перенесення коштів зі своїх рахунків на рахунки одержувачів, якщо ті мали рахунки в цьому ж банку.

На цьому етапі розвитку банківської справи банки в Європі були тільки жиробанками, які створювалися в основному для проведення розрахунків та надійного зберігання коштів.

Отже, можна зробити висновок про те, що банки еволюціонували разом з розвитком грошового обігу, починаючи з первинних форм, які не були схожі на майбутні розвинені форми банківських установ, але зберігаючи їх суттєві риси.

На третьому етапі розвитку банківської діяльності, який охоплював період з 1694 р. до кінця XVIII ст., зародилася банківська справа в сучасному вигляді, коли почали з'являтися банки, які надавали кредити промисловим та торгівельним капіталістам під помірний відсоток.

На початку зазначеного етапу розвиток банків відбувався в Англії. Основним банком, що з'явився у цей час, був перший центральний акціонерний банк – банк Англії, створений в 1694 р. шотландцем Уільямом Петерсоном для вирішення урядових фінансових проблем. Статутний капітал банку в сумі 1 200 000 фунтів стерлінгів був вилучений державою, внаслідок чого були випущені банківські квитки на таку ж суму. Банк розплачувався цими квитками, мав право торгувати золотом (був монополістом), дискон-

тувати векселі. З'явилося заставне право, тобто банк надавав позики під заставу майна з умовою його відчуження при поверненні кредиту. Крім того, йому було дозволено приймати внески для поповнення свого капіталу і виплачувати за ними відсотки.

Зазначимо, що перша спроба створення банків в Росії була зроблена у XVII ст. в 1665 р. у Пскові. Воевода Афанасій Ордин-Нащокий вирішив створити комерційний банк, однак ця ідея не була схвалена центральним урядом, банк так і не розпочав свою діяльність. Поява першого російського банку відноситься до 1733 р., коли указом було створено державний позичковий банк, який значною мірою відіграв роль казенного ломбарду. У 1754 р. було засновано два банки – Державний позичковий банк для дворянства у Москві і Санкт-Петербурзі – для кредитування купецтва, однак ці банки швидко припинили свою діяльність, зіткнувшись з проблемою повернення кредиту. Отже, в цей період у Росії розпочинається формування банківської системи [7, с. 36-37].

В Україні початок банківської діяльності було покладено в середині XVIII ст. Вона розвивалася разом зі становленням банківської системи Росії. У ті часи торгівля велась за готівку, а промисловість розвивалась в основному за рахунок держави. В Україні поширення комерційного кредиту значно затримувалося порівняно з Західною Європою. Першими позичальниками були уряд і землевласники, а в ролі кредиторів виступали одноосібні підприємці-лихварі. За умов натурального поміщицького господарства така діяльність давала можливість безконтрольно підвищувати відсоток за кредит [7, с. 57].

Поступово виникають спеціалізовані банки: у Шотландії – Королівський (1695 р.), Банк Британської компанії для торгівлі полотном (1706 р.), Віденський банк (1703 р.), Пруський банк для морської торгівлі (1767 р.), Паризька облікова каса (1776 р.), Петербурзький банк (1780 р.) [4].

У цих банках з'являється новий спосіб розрахунків: перенесення коштів з рахунку на рахунок за допомогою чекового обігу. Сьогодні за кордоном значна частка розрахунків здійснюється за допомогою чеків.

На даному етапі розвитку банківської справи з'являються депозитні операції, які раніше називалися операціями зі зберігання коштів. Після багаторічної практики банкіри зробили висновок про те, що сума грошей, які депонуються, майже не змінюється, виплати покриваються надходженнями, а залишок вкладу поступово навіть збільшується. Отже, значну частину довірених їм грошей можна без збитку для вкладників пустити в оборот шляхом обліку векселів і видачі позик [4].

Цей висновок отримав практичне втілення, і одразу змінився характер вкладних операцій та самих банків – вони перетворилися на депозитні банки. Вкладники, для яких ця зміна не була таємницею, відмовилися від сплати комісійних і зажадали виплати відсотків [4]. Депозитні операції набули значного поширення, оскільки стали вигідними і банкірам, і клієнтам. З'являється три основні види депозитів: до запитання, строкові, ощадні.

Ще однією з характерних рис цього періоду була поява емісійних банків, основною функцією яких стала емісія банкнот.

Четвертий етап розвитку банківської діяльності, що охоплює період з початку XIX ст. до теперішнього часу, пов'язаний з розширенням повноважень банків.

На даному етапі особливою поширення набули депозитні банки в Англії, Шотландії, Австрії, Німеччині, Швейцарії, а також у Північній Америці.

На початку XIX ст. з'явилися центральні банки, які монопольно виконували функцію емісії банкнот. Наприклад, у Франції Центральний банк був створений Наполеоном у 1800 р., Австрійський банк – у 1806 р., Російський державний банк – у 1860 р.

Виникали і спеціалізовані банки: іпотечні, що видавали позики під заставу нерухомості, народні, які обслуговували населення, ремісничі – для ремісників.

Функціонували також позикові каси, які видавали кредити. Ощадні каси, які приймали внески від населення і не мали права займатися кредитуванням, були державними установами і розміщували гроші у державні цінні папери [4]. У 1848 р. у Пруссії з'явилися ломбарди, які стали дуже популярними і швидко розповсюдились в інших країнах.

Отже, у XIX ст. у Європі та Північній Америці було створено та функціонувало багато банків. Крім того, у деяких країнах починають формуватися повноцінні банківські системи, до яких входили центральні банки, універсальні та спеціалізовані банки.

Конкуренція серед банків призводить до універсалізації банків, в процесі якої депозитні операції все більше переплітаються з чековими і переказами, розширюються депозитні і кредитні операції, з'являються нові види банківських операцій.

Так, у 1877 р. були запроваджені лізингові операції, а пізніше банки починають проводити факторингові операції. Розвиток ринку цінних паперів зумовив розширення операцій з цінними паперами, а згодом, у 70-ті рр. XX ст., і сек'юритизацію активів [4].

Законодавчі обмеження участі банків на ринку цінних паперів, участь в капіталах підприємств сприяли виникненню трастових операцій. Банки розширюють торгівлю золотом, займаються валютними операціями, розвивають кореспондентські відносини.

Отже, постійне удосконалення банківської діяльності зумовило формування сучасних банків як установ, які займаються досить широким колом фінансових питань, здійснюють розрахунково-касове обслуговування клієнтів і відіграють значну роль у розвитку економіки. Особливий статус банків в економічній системі, на нашу думку, пов'язаний з їх відповідальністю за стан економіки, оскільки вони впливають на масу грошей в обігу. Саме тому необхідна була особлива система контролю і регулювання діяльності банків – банківська система.

Однак, на нашу думку, з 2007 р. можна виділити п'ятий етап розвитку банківської діяльності. Насамперед це обумовлено світовою фінансовою кризою, що розпочалася у 2007 році з ринку іпотечного кредитування, а пізніше поширилася на весь фінансовий ринок США і за його межі. Причиною фінансової кризи, на наш погляд, стало нераціональне функціонування національних банківських систем, яке базувалося на помилках як окремих банківських установ, так і центральних банків окремих країн, що й вплинуло на світову фінансову систему.

Світова фінансова криза сприяла пошуку нової моделі фінансового нагляду. Зазначимо, що в різних країнах розроблялися та впроваджувалися різні системи регулювання та контролю діяльності банківських установ.

Так, в залежності від способів побудови наглядових структур, місця та ролі центрального банку в цих структурах, можна виділити три групи країн [8, с. 164]:

- перша група – це країни, в яких контроль виконується безпосередньо центральним банком, а саме: Австралія, Великобританія, Ісландія, Іспанія, Ірландія, Нова Зеландія, Португалія, Україна;

- друга група – це країни, в яких нагляд здійснюється не центральним банком, а іншими спеціально створеними органами (без участі центрального банку): Канада, Данія, Люксембург, Швеція, Австрія, Фінляндія, Норвегія;

- третя група – це країни, в яких контроль виконується центральним банком сумісно з іншими контролюючими органами, – Швейцарія (Центральним банком сумісно з Федеральною банківською комісією та Швейцарською банківською асоціацією), Франція (Банком Франції сумісно з Банківською комісією), Німеччина (Бундесбанком сумісно з Федеральною службою кредитного контролю), Італія (Банк Італії сумісно із Міжміністерським комітетом з кредитів та заощаджень), США (Федеральною резервною системою сумісно з Міністерством фінансів через контролера грошового обігу та незалежним агентством Федеральною корпорацією страхування вкладів).

Також у 2010 р. було розроблено та затверджено глобальну реформу світового банківського сектору – пропозиції Базельського комітету з банківського нагляду щодо нових банківських стандартів капіталу та ліквідності («Базель III») [9].

Базельська угода була розроблена у відповідь на недоліки у фінансовому регулюванні, що були виявлені фінансовою кризою. За своєю суттю ініціативи Базельського комітету з банківського нагляду направлені на посилення вимог до капіталу та ліквідності банків. Важливими ознаками нових капітальних стандартів за «Базелем III» є: поліпшення якості структури власного капіталу банків та підвищення якості управління ризиками, що сприятиме зменшенню системного ризику.

Висновки з проведеного дослідження. Проведене дослідження дозволило визначити основні чотири етапи розвитку банківської діяльності, що відображають еволюцію банківництва. Також автором обґрунтовано необхідність виділення п'ятого етапу у зв'язку із змінами, що розпочалися у національних банківських системах під впливом фінансово-економічної кризи.

Отже, до основних етапів еволюції банківської діяльності можна віднести:

- I етап – зародження банківництва (IV ст. до н. е. – XII ст.);

- II етап – виникнення державних банків (XII ст. – кінець XVII ст.);

- III етап – розподілення банків на універсальні та спеціалізовані (кінець XVII ст.-XVIII ст.);

- IV етап – розширення повноважень банків у всіх сферах економічної діяльності, особливо на ринку цінних паперів (XIX ст.-2007 р.);

- V етап – розроблення та впровадження систем з банківського нагляду (2007 р.-до теперішнього часу)

В сучасних умовах ключовим завданням будь-якої держави є забезпечення фінансової стійкості банківської системи. Саме для захисту банківської системи слід розвивати механізм забезпечення фінансової стійкості. Без сумнівів, важливою складовою такого механізму є ефективна система нагляду за банківською діяльністю.

Отже, на даному етапі розвитку банківської діяльності світова економіка потребує дослідження, пошуку та розроблення таких систем банківського нагляду, що давали б змогу регулювати не тільки діяльність окремих банків, а й національних банківських систем.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Енциклопедія банківської справи України [Текст] : ред. В. С. Стельмах ; НБУ, Ін-т незалежних експертів. – К. : Молодь : Ін Юре, 2001. – 680 с. (додаток «Моральний кодекс банкіра»). – ISBN 966-7615-21-9.
2. Костюченко О. А. Банківське право України : підручник / О.А. Костюченко. – 3-тє вид. – К. : Вид-во А.С.К., 2003. – 928 с.
3. Банковская система России: Настольная книга банкира / под ред. А. Г. Груновой и др. – М., 1995. – Т. I. – 600 с. – ISBN 3-71567-010-1.
4. Банки кредиты: История банковского дела [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://history.banks-credits.ru/>. – Загл. с экрана.
5. Канценеленбаум З.С. Учения о деньгах и кредите / З.С. Канценеленбаум. – М. : Эконом. Жизнь, 1927. – 391 с.
6. Тамплиеры: мифы и реальность [Электронный ресурс]: обзор работ Х. Николсон, М. Барбера, Э. Лорд и Дж. Райли-Смита. – Режим доступа : http://www.templiers.info/templiers/index.php?id=tainy_i_mify&tainy_i_mify=mify_i_realnost01. – Загл. с экрана.
7. Прилуцький О.В. Організаційно-правові засади діяльності комерційних банків в Україні : дис. ... кандидата юрид. наук : 12.00.07 / Прилуцький О.В. – Х., 2008. – 192 с.
8. Бус О.Б. Особливості організації банківського нагляду, контролю та регулювання в зарубіжних країнах / О.Б. Бус // Науковий вісник НЛТУ України. – 2009. – Вип. 19.2. – С. 163-172.
9. Влияние новых требований Базель-3 для Украины неоднозначно [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.ukrbanks.info>.